

Uitwerking van een juridisch kader om de impact van invasieve uitheemse soorten op het milieu te beperken

Aanbevelingen van het Belgisch Forum over invasieve soorten –
Versie van 29/06/2007

Biodiversity.be

Document tot stand gekomen in overleg met de leden van de Belgische contactgroep 'invasieve soorten'

Opzet: ontwikkeling van een wetgevend en reglementair kader in België met het oog op (i) het voorkomen van elke vorm van opzettelijke introductie in de natuur van invasieve uitheemse soorten waarvan de ontwikkeling schadelijk is voor inheemse soorten en voor de werking van de ecosystemen en (ii) het snel uitroeien ervan zodra populaties gesignaleerd zijn.

Motivatie: invasieve uitheemse soorten vormen een van de belangrijkste oorzaken voor de achteruitgang van de biodiversiteit in Europa; ze kunnen ervoor zorgen dat inheemse soorten verdwijnen en ecosystemen veranderen. De voornoemde ecologische uitwerkingen kunnen uiteindelijk aanzienlijke sociaaleconomische gevolgen teweegbrengen.

Definities

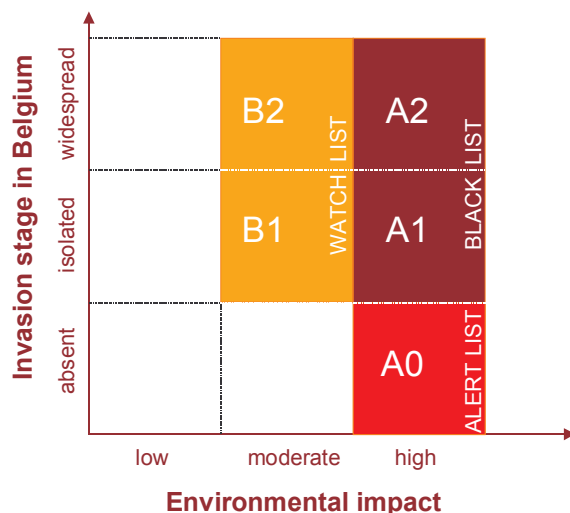
Uitheemse soort: soort, ondersoort of lager taxon die/dat na 1500 al dan niet opzettelijk uitgezet is buiten zijn (huidige of vroegere) natuurlijke verspreidingsgebied, met inbegrip van elk deel, elke gameet of elke broedknop van een dergelijke soort dat/die in staat is voort te leven en zich later voort te planten.

Introductie (het invoeren of uitzetten): het verplaatsen, door tussenkomst van de mens, van een soort, ondersoort of lager taxon buiten zijn (huidige of vroegere) natuurlijke verspreidingsgebied.

Tuin (op voorstel van Xavier Lombart, Ministerie van het Waals Gewest): met planten of bomen begroeide ruimte die onmiddellijk aan de privéwoning grenst en die naast andere tuinen of naast een natuurlijk milieu kan liggen.

Natuur (op voorstel van Xavier Lombart, Ministerie van het Waals Gewest): geheel dat gevormd wordt door alle milieus waarin een soort zich kan ontwikkelen, met uitzondering van gebouwen en privéruimtes die onmiddellijk daaraan grenzen en een onderdeel vormen van de woning.

Lijstensysteem (zwarte lijst en bewakingslijst) uitgewerkt door het Belgisch Forum over invasieve soorten

In het Belgisch Forum over invasieve soorten zitten wetenschappers die zich toeleggen op de problematiek van de biologische invasies in België. Dit forum heeft een lijstensysteem met een zwarte lijst en een bewakingslijst uitgewerkt op basis van de knowhow over de milieu-impact van geacclimatiseerde uitheemse soorten in West-Europa en hun invasieniveau in België (zie figuur).

De milieu-impact wordt geëvalueerd via een standaardprotocol voor evaluatie waarin zowel het vermogen van een organisme om zich in het leefmilieu te verspreiden en zijn geneigdheid om een natuurlijke habitat te koloniseren als de gevolgen van zijn ontwikkeling op inheemse soorten en ecosystemen (ISEIA-protocol) vervat zijn.

In de zwarte lijst (A) staan soorten die gekenmerkt worden door een belangrijke negatieve milieu-impact die in de wetenschappelijke literatuur goed gedocumenteerd is. De bewakingslijst of grijze lijst (B) bevat soorten die wellicht een negatieve milieu-impact uitoefenen zonder dat dit eenduidig kan worden aangetoond. De overige uitheemse soorten, tot slot, worden beschouwd als niet schadelijk voor het milieu (C).

Het is belangrijk om eraan te herinneren dat de maatregelen ter beperking van de impact van invasieve uitheemse soorten des te doeltreffender en minder duur zijn wanneer vroeg in het invasieproces wordt ingegrepen. Alle maatregelen die gebaseerd zijn op preventie en uitroeiing in een vroeg stadium, moeten voorrang krijgen.

Meer inlichtingen over het nieuwe informatiesysteem *Harmonia* en het ISEIA-protocol vindt u op de website van het Belgisch Forum over invasieve soorten: <http://ias.biodiversity.be>.

Voorstel voor gebruik van het lijstensysteem via juridische instrumenten

Er moeten twee grote soorten bepalingen voorzien worden via de juridische instrumenten die moeten worden ingevoerd:

1. Het verbod op invoer, handel en opzettelijke introductie in de natuur van soorten die schadelijk zijn voor het milieu (preventie).
2. Wanneer het nodig is om de biodiversiteit te beschermen, de invoering van een systeem om maatregelen te nemen ter bestrijding of uitroeiing van organismen die al dan niet opzettelijk in de natuur zijn uitgezet.

Aan het eerste punt zouden bindende wetgevende bepalingen gekoppeld moeten worden. Het tweede punt kan omgezet worden in wetgevende en/of reglementaire instrumenten. Hierbij willen we eraan herinneren dat regeringen krachtens de Europese Richtlijn betreffende milieuaansprakelijkheid op basis van het beginsel dat de vervuiler betaalt (2004/35/EG) voortaan gerechtigd zijn om de kosten voor preventie en herstel van schade veroorzaakt door invasieve uitheemse soorten, te verhalen op de natuurlijke personen en rechtspersonen die de verantwoordelijkheid dragen voor deze schade.

Dankzij het systeem met lijsten dat voorgesteld wordt door de leden van het Belgisch Forum over invasieve soorten, kunnen groepen uitheemse soorten met verschillende risiconiveaus voor het milieu geïdentificeerd worden, op basis waarvan dan verscheidene beperkende maatregelen kunnen worden voorgesteld. Om bruikbaar te zijn, moeten deze lijsten ondersteund worden door een juridisch instrument dat door de verschillende beleidsniveaus in België moet worden ingevoerd, op basis van hun respectievelijke bevoegdheden. De regeling van de invoer van en de handel in soorten zou eerder onder de bevoegdheid van de federale staat vallen, terwijl alles wat betrekking heeft op de introductie van soorten in de natuur en op het beheer van hun populaties, meer te rijmen valt met de regionale bevoegdheden.

Het zal van belang zijn deze verschillende beleidsniveaus goed op elkaar af te stemmen (coördinatie op het niveau van de ad-hoccontactgroep die gestuurd wordt door de FOD Leefmilieu). Algemeen genomen lijkt een expliciete verwijzing naar de wetenschappelijke lijsten ons geschikt. Het niet in aanmerking nemen van specifieke maatregelen voor bepaalde soorten zou een uitzondering moeten blijven en zou gerechtvaardigd moeten worden door het beleidsniveau, bijvoorbeeld op basis van economische argumenten en argumenten met betrekking tot de risicobeheersing (geval van de gewone robinia (B2) in het Waals Gewest?). Er zal een bijzondere bepaling moeten worden voorzien om een snelle bijwerking van het lijstensysteem mogelijk te maken op basis van de evolutie van de wetenschappelijke kennis (b.v. lijsten die op regelmatige tijden worden vastgesteld door de regeringen).

In onderstaande tabel worden verscheidene maatregelen opgesomd die aanbevolen worden ten aanzien van de soorten die tot verschillende wetenschappelijke lijsten behoren: A (zwarte lijst), B (bewakingslijst), C (niet geklasseerd).

Maatregelen	A0	A1	A2	B1	B2	C
Verbod op invoer, uitvoer en verkoop van de in leven zijnde soort	X	X	X			
Verplichting tot specifieke etikettering van de verhandelde individuen				X	X	
Verbod op introductie van de levende soort in de natuur	X	X	X			
Introductie in de natuur waarvoor een afwijking wordt verleend op basis van een risicoanalyse				X	X	?
Verbod op introductie van de levende soort in tuinen	X	X	X			
Verbod op het houden en fokken/telen, inclusief in een afgesloten milieu	X	X	X			
Verplichting tot kennisgeving/mededeling door de eigenaars en de bewoners wanneer de soort ontdekt wordt bij een particulier	X	X	X	X	X	
Uitroeiing of plaatselijke controle door een gespecialiseerde dienst	X	X	(X)*	(X)*		

* enkel te overwegen in geval van uitvoering van specifieke actieplannen

Zware beperkende maatregelen worden genomen voor soorten die op de zwarte lijst staan (verbod op verkoop, introductie, houden en fokken/telen). Minder dwingende maatregelen worden voorgesteld voor soorten van de bewakingslijst (specifieke etikettering bij verkoop en introductie in de natuur waarvoor een afwijking wordt verleend). Tot slot zijn er nog twee opties voor uitheemse soorten die niet op de vorige lijsten voorkomen (C): het gebrek aan reglement ten aanzien van deze soorten of het verbod op elke vorm van introductie in het natuurlijke milieu (afwijkingen mogelijk). Deze laatste, meer dwingende optie sluit echter beter aan bij het voorzorgsbeginsel.

We merken op dat hier ook aandacht moet worden besteed aan het feit dat bepaalde soorten die gebruikt werden of worden in landbouw, aquacultuur, jacht, visvangst of bosbouw, aanzienlijke problemen voor het milieu kunnen opleveren. Voorbeelden: *Harmonia axyridis* (biologische bestrijding), *Prunus serotina* (bosbouw). Ook moet erover gewaakt worden dat elke opzettelijke of onopzettelijke introductie van uitheemse soorten vermeden wordt bij het uitzetten van pootvis, behoudens bijzondere afwijking; het gebruik van aasvis die tot uitheemse soorten behoort, zou ook verboden moeten worden.

Het wegnemen van de eventuele juridische belemmeringen in de wetgeving over natuurbehoud ten aanzien van maatregelen ter uitroeiing en bestrijding van uitheemse soorten is een noodzakelijke voorwaarde voor het beheer van deze soorten (aangepast juridisch statuut voor deze soorten, noodzaak van een duidelijk onderscheid tussen inheemse en uitheemse soort enz.). Het voorgestelde lijstensysteem heeft als voordeel dat de beoogde soorten duidelijk geïdentificeerd kunnen worden (= 'negatieve' lijsten van soorten die geen enkele bescherming genieten en als schadelijk beschouwd worden). Toch zullen de bovengenoemde lijsten regelmatig moeten worden gewijzigd om nieuwe invasieve soorten te kunnen bestrijden.

De betrokken instanties en instellingen hebben nood aan een duidelijk mandaat om de nodige bestrijdingsmaatregelen te kunnen nemen, in het bijzonder voor de dringende uitroeiing van populaties die behoren tot recent invasieve soorten (A1). Voor de bestrijding van deze soorten moeten prioritair middelen worden uitgetrokken. De bestrijding van meer verspreide soorten (A2) zal slechts moeten worden overwogen met een goed gestructureerd, specifiek actieplan om de bestrijding zo doeltreffend mogelijk te maken en te vermijden dat middelen die bestemd zijn voor de bestrijding van invasieve soorten, onnodig worden opgesplitst.

Voorlopige lijsten (zie bijlage)

In bijlage vindt u de voorlopige versie van de zwarte lijst en de bewakingslijst zoals opgesteld door het Belgisch Forum over invasieve soorten op 26/06/2007. Deze lijsten zullen de komende maanden worden aangevuld met nieuwe soorten (in het bijzonder voor wat betreft de bewakingslijst).

Behoudens uitzonderingen kan het statuut van de soorten die erin opgenomen zijn, als definitief beschouwd worden; deze lijsten kunnen dus als basis dienen voor de invoering van een reglementair kader in België.

Bronnen

Branquart E. (Ed.), 2007 – Guidelines for environmental impact assessment and list classification of non-native organisms in Belgium.

Genovesi P. & Shine C., 2004 – European Strategy on Invasive Alien Species. Council of Europe Publishing.

Genovesi P. & Scalera R., 2007 – Assessment of existing lists of Invasive Alien Species for Europe, with particular focus on species entering Europe through trade, and proposed responses. Draft Document, Council of Europe.

Shine C., Williams N. & Gündling L., 2000 – A guide to designing legal and institutional frameworks on Alien Invasive Species. IUCN – GISP.

Bijlage : zwarte lijst (A) en bewakingslijst (B), update 26 juni 2007. Bron: Harmonia information system.

Scientific Name	Common Name	Nom français	Nederlandse naam	Taxonomic Group	Habitat	Category
Hydrocotyle ranunculoides	Water pennywort	Hydrocotyle fausse renoncule	Grote waternavel	Vascular plants	freshwater	A1*
Ludwigia grandiflora	Water primrose	Jussie à grandes fleurs	Waterleuisbloem	Vascular plants	freshwater	A1
Ludwigia peploides	Water primrose	Jussie rampante	Poslein-waterlepelitje	Vascular plants	freshwater	A1
Lysichiton americanus	American skunk cabbage	Faux-atum	Moeraslantaarn	Vascular plants	terrestrial	A1
Mustela vison	American mink	Vison d'Amérique	Amerikaanse nerts	Mammals	freshwater	A1
Myocastor coypus	Coypu, Nutria	Ragondin	Beverrat	Mammals	freshwater	A1
Myriophyllum aquaticum	Parrotfeather	Myriophylle du Brésil	Parelvederkruid	Vascular plants	freshwater	A1*
Nyctereutes procyonoides	Raccoon dog	Chien viverrin	Wasbeerhond	Mammals	terrestrial	A1*
Oxyura jamaicensis	Ruddy duck	Eristature rousse	Rosse stekelestaart	Birds	freshwater	A1**
Polygonum polystachyum	Himalayan knotweed	Renouée à nombreux épis	Afgaanse duizenknoop	Vascular plants	terrestrial	A1*
Procyon lotor	Raccoon	Raton laveur	Wasbeer	Mammals	terrestrial	A1*
Rana catesbeiana	Bullfrog	Grenouille taureau	Stierkikker	Amphibians	freshwater	A1*
Spiraea alba	White meadowsweet	Spirée blanche	Witte pluimspirea	Vascular plants	terrestrial	A1*
Branta canadensis	Canada goose	Bernache du Canada	Canadese gans	Birds	freshwater	A2
Carassius gibelio	Prussian carp	Gibèle	Giebel	Fish	freshwater	A2
Eriocheir sinensis	Chinese Mitten Crab	Crabe chinois	Chinese wolhandkrab	Crustacea	freshwater	A2*
Fallopia japonica	Japanese knotweed	Renouée du Japon	Japanse duizendknoop	Vascular plants	terrestrial	A2
Fallopia sachalinensis	Giant knotweed	Renouée de Sakhaline	Sachalinse duizenknoop	Vascular plants	terrestrial	A2*
Harmonia axyridis	Harlequin ladybird	Coccinelle asiatique	Veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje	Arthropods	terrestrial	A2
Heracleum mantegazzianum	Giant hogweed	Berce du Caucase	Reuse bereklauw	Vascular plants	terrestrial	A2
Impatiens glandulifera	Indian balsam	Balsamine géante	Reuzenbalsemien	Vascular plants	terrestrial	A2*
Lemma minuta	Minute duckweed	Lentille d'eau minuscule	Dwergkroos	Vascular plants	freshwater	A2*
Ondatra zibethicus	Muskat	Rat musqué	Muskuraf	Mammals	freshwater	A2
Pacifastacus leniusculus	Signal crayfish	Ecrevisse de Californie	Signaal kreeft	Crustacea	freshwater	A2*
Prunus serotina	Black cherry	Cerisier tardif	Amerikaanse vogelkers	Vascular plants	terrestrial	A2
Pseudorasbora parva	Topmouth gudgeon	Goujon asiatique	Blauwbandgrondel	Fish	freshwater	A2
Rana ridibunda	Marsh frog	Grenouille verte rieuse	Meerkikker	Amphibians	freshwater	A2*
Rattus norvegicus	Brown rat	Rat surmulot	Bruine rat	Mammals	freshwater	A2*
Solidago canadensis	Canada goldenrod	Solidage du Canada	Canadese guldenroede	Vascular plants	terrestrial	A2*
Solidago gigantea	Giant goldenrod	Solidage glabre	Late guldenroede	Vascular plants	terrestrial	A2
Aix galericulata	Mandarin duck	Canard mandarin	Mandarijneend	Birds	freshwater	B1
Anser indicus	Bar-headed goose	Oie à tête barrée	Indische gans	Birds	freshwater	B1
Dama dama	Fallow deer	Daim	Damhert	Mammals	terrestrial	B1
Pimephales promelas	Fathead minnow	Vairon américain	Dikkopelrits	Fish	freshwater	B1
Psittacula krameri	Ring-necked parakeet	Perruche à collier	Halsbandparkiet	Birds	terrestrial	B2
Tamias sibiricus	Siberian chipmunk	Ecureuil de Corée	Aziatische grondeekhoorn	Mammals	terrestrial	B1
Alopochen aegyptiacus	Egyptian goose	Ouette d'Egypte	Nijlgans	Birds	freshwater	B2
Ameiurus nebulosus	Brown bullhead	Poisson-chat américain	Bruine amerikaanse dwergmeerval	Fish	freshwater	B2
Epilobium ciliatum	Northern willowherb	Epilobe cilié	Bekliede basterdwederik	Vascular plants	terrestrial	B2
Lepomis gibbosus	Pumpkinseed	Perche soleil	Zonnebaars	Fish	freshwater	B2
Robinia pseudoacacia	Black locust	Robinier faux-acacia	Gewone robinia	Vascular plants	terrestrial	B2
Sander lucioperca	Zander, Pike-perch	Sandre	Snoekbaars	Fish	freshwater	B2
Senecio inaequidens	South african ragwort	Sénéçon du Cap	Bezembekruiskruid	Vascular plants	terrestrial	B2

* : voortopig statuut (soorten die nog moeten worden onderworpen aan een gedetailleerde wetenschappelijke evaluatie)